

Molnby station

Bebyggelseantikvarisk utredning av Molnby station, Molnby 6:1,
Vallentuna socken, Vallentuna kommun, Uppland.

Kulturenheten
Linnea Skog

Innehåll

Molnby station	1
Sammanfattning.....	3
Inledning	4
Bakgrundshistorik.....	5
Stationshusen – byggnadsbeskrivning	8
Banvaktstuga	8
Väntstuga	10
Skydd av bebyggelsen	12
Status	12
Kulturhistorisk värdering	12
Antikvariska rekommendationer	13
Källor	14

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Sammanfattning

Storstockholms lokaltrafik (SL) planerar en tågdepå i Molnby utanför Vallentuna. Aktuellt område är fornlämningstätt och i och med detta aktualiseras frågan om kompensatoriska åtgärder för de kulturhistoriska värden som försvinner i och med grävningarna för den nya depån.

I kommunens översiktsplan förtydligas kommunens planer för området kring Molnby. Framtagande av en fördjupad översiktsplan pågår, behovet av denna har aktualiserats av planerade dubbelspårsutbyggnad på Roslagsbanan till Vallentuna station, den planerade tågdepån i Molnby och pågående förstudie av tvärförbindelse till Arlanda. Många fastighetsägare och exploatörer har också kontaktat kommunen med bygglovs- och planförfrågningar i området.

Molnby hållplats med tillhörande banvaktstuga och väntstuga uppfördes i samband med Roslagsbanans dragning 1885. Stationerna längs Roslagsbanan omfattas av PBL kap 8 § 13 *”Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.”*

Roslagsbanan med dess byggnader har höga mångfaceterade kulturhistoriska värden, bland annat samhällshistoriska och miljöskapande.

Ur kulturhistorisk synpunkt är det viktigt att Molnby station får finnas kvar i sin helhet, med banvaktstuga, perrong och väntstuga intakta och oförvanskade. Detaljer viktiga för byggnadernas autenticitet som utsmyckning, fönster och dörrar har förenklats eller utförts i olämpliga material och utseende som sänker byggnadernas kulturhistoriska värde. För att återge stationen sitt fulla värde behöver byggnaderna restaureras och återfå sina originaldetaljer.

Kulturenheten föreslår därför att de kompensatoriska åtgärderna ska bestå i att Storstockholms lokaltrafik restaurerar banvaktstugan vid Molnby station.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Inledning

Storstockholms lokaltrafik (SL) planerar en tågdepå i Molnby utanför Vallentuna. Depån projekteras för att dels innehålla tåg som trafikerar Kårstalinjen och dels tåg till en eventuell framtida linje till Arlanda. Aktuellt område är fornlämningsstätt och flera utgrävningar har skett. I och med detta aktualiseras frågan om kompensatoriska åtgärder för de kulturhistoriska värden som försvinner i och med grävningarna för den nya depån. Tillfarten till depån kommer ske via tillfartsvägar för biltrafik och stickspår från Roslagsbanan för tågtrafik och därför anser kommunen det olämpligt att anlägga gångstigar och sätta upp skyltar med information om fornlämningar i området, åtgärder som annars är vanliga som kompensation.

I kommunens översiktsplan förtydligas kommunens planer för området kring Molnby. Framtagande av en fördjupad översiktsplan pågår, behovet av denna har aktualiserats av planerade dubbelspårsutbyggnad på Roslagsbanan till Vallentuna station, den planerade tågdepån i Molnby och pågående förstudie av tvärförbindelse till Arlanda. Många fastighetsägare och exploatörer har också kontaktat kommunen med bygglovs- och planförfrågningar i området. Ett antal bostadsprojekt i norra Vallentuna och Lindholmen redovisas i kommunens bostadsbyggnadsprognos (13) med planerad byggstart 2017-2019 och till dessa finns behov av att starta planeringen samlat. Man kan alltså redan nu se att detta är ett attraktivt område för bostadsbebyggelse. Kommunen planerar också själv för bostadsbebyggelse i och kring Molnby station inom den närmaste framtiden.

Kulturenheten föreslår därför att de kompensatoriska åtgärderna ska bestå i att Storstockholms lokaltrafik restaurerar banvaktstugan vid Molnby station. Stugan ägs redan av SL och området är aktuellt för bebyggelse nu och i framtiden vilket ger behov av en ordnad station vid Roslagsbanan vid Molnby. De kompensatoriska åtgärder som kommunen tillsammans med SL kommer överens om bör skrivas in i genomförandebeskrivningen för att säkerställa och slå fast dess omfattning.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Bakgrundshistorik

Roslagsbanan invigdes lördagen den 19 december 1885. Stockholm östra, Djursholm, Täby, Vallentuna, Lindholmen, Frösunda, Kårsta, Rö och Rimbo hade stationer medan det vid Experimentalfältet, Frescati, Ålkistan, Stocksund, Näsby, Molnby, Ekskogen och Sparren fanns enklare hållplatser.

Vallentuna kommun var under senare delen av 1800-talet jordbruksbygd och banan kom att dras över flera stora jordegendomar. Ivriga diskussioner ska ha blivit förda angående om hur banan skulle dras. För att ägarna till Molnby gård skulle gå med på att låta banan gå över ägorna krävdes det att det skulle skrivas in i banans koncession att Molnby skulle få en hållplats som alltid skulle ha en uppvärmd väntsal. En koncession var ett slags medgivande från staten som krävdes för att banan skulle kunna byggas.

Utsnitt ur häradskartan, 1901-1906, www.lantmateriet.se

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Vallentuna
kommun

Foto från Vallentuna bildarkiv, från ca 1905. Vid banvaktstugan står banmästare Henning Henningsson och hans första hustru Matilda. Fotograferat före 1908 då Henning gifte om sig med Berna Rundstedt sedan Matilda avlidit. På bilden syns också de ursprungliga glaserade takpannorna och de dekorativa fönsteromfattningarna. Bilden visar också att tvättstugan/väntsalen innehaft en kamin. Fotograf okänd.

Foto från Vallentuna bildarkiv, från ca 1905. Fotograf okänd.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

**Vallentuna
kommun**

Molnby hållplats med tillhörande banvaktstuga och väntstuga uppfördes i samband med Roslagsbanans dragning 1885. Banvaktstugan är, såsom de flesta banvaktstugor, uppförd efter typritningar där grundritningarna fanns att köpa från Sveriges enskilda järnvägars förening. Väntsalen uppfördes som tvättstuga åt banvakten med familj. Norr om väntstugan, alldeles intill rälsen, stod det idag rivna dressinskjulet, som förutom plats för dressin innehöll arbetsytor.

Sista banvakten som hade sin bostad i byggnaden hette Wester. Byggnaden har sedan dess fungerat som tjänstebostad för de anställda inom Storstockholms lokaltrafik. Idag hyrs byggnaden ut till privatpersoner.

Godshantering

I banvaktstugans norra del låg också en godsexpedition. Denna var av betydelse för Molnby gård vars mjölktransporter skedde via järnvägen. En godsexpedition skulle vara bemannad av en platsvakt. Vid Molnby station var det ofta banvaktens hustru "Stinsan i Molnby" som skötte arbetet med godset. Från Molnby gård tog hon upp transportbeställningarna och bokade sen plats på nästkommande tåg för att säkerställa att godset fick plats. Godshantering vid Molnby upphörde efter andra världskriget och från 1950-talet användes godsexpeditionen som förråd av banavdelningen.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Stationshuset – byggnadsbeskrivning

Banvaktstuga

Banvaktstugan uppfördes 1885 i samband med dragningen av Roslagsbanan. Byggnaden bevarar sin form och volym från byggnadstiden. Banvaktstugan har tillfogats två mindre utbyggnader på den södra sidan. Ursprungliga fönster, med glas och bågar, fönsteromfattningar och takmaterial har ersatts av nytt som ej utförts med hänsyn till byggnadens ursprungliga utseende. Förlusten av utsmyckande element såsom fönsteromfattningar, spröjsade fönster och skiftningar i äldre lertegel är negativt för byggnadens arkitektoniska uttryck.

Grund	Torpargrund/Krypgrund, fotlist av rödmålat trä
Stomme	Regelstomme
Fasadmaterial	Spontad stående träpanel
Takform	Sadeltak
Takmaterial	Lertegel, sentida, tegelnock
Skorstenar	Skorsten av putsat tegel
Stuprör/rännor	Röda hängrännor och stuprör av modernt snitt.
Fönster	Sentida kopplade fönster, enlufts- tvålufts- och trelufts-fönster. Ersatte enkla bågar med tre rutor 1949.
Fönsteromfattningar	Släta omfattningar av trä, vitmålade
Dörrar	Masonit
Tillbyggnader	Tre mindre tillbyggnader åt söder med pullpettak.
Övrigt	Dörr upptagen på norra gaveln

Västra fasaden

Östra fasaden

Väntstuga

Väntstugan uppfördes som tvättstuga och användes av banvaktaren med familj. Väntsalen låg tidigare inne i banvaktstugan. Ursprungliga fönster, dörr och fönsteromfattningar har ersatts av nytt som ej utförts med hänsyn till byggnadens ursprungliga utseende. Förlusten av utsmyckande element såsom fönsteromfattningar och spröjsade fönster är mycket negativt för byggnadens arkitektoniska uttryck.

Grund	Krypgrund
Stomme	Regelstomme
Fasadmaterial	Spontad stående träpanel
Takform	Sadeltak
Takmaterial	Lertegel, sentida, tegelnock
Skorstenar	Saknas
Stuprör/rännor	Saknas
Fönster	Spröjsade enkelglas
Fönsteromfattningar	Släta omfattningar av trä, vitmålade
Dörrar	Sentida
Tillbyggnader	
Övrigt	

Östra- och södra fasaden.

Östra- och norra fasaden.

KULTUR
KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Skydd av bebyggelsen

Fastigheten ligger utanför planlagt område och saknar därför skyddsbestämmelser i detaljplan.

Stationerna längs Roslagsbanan omfattas av PBL kap 8 § 13 ”Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.”

För Molnby stations båda hus gäller också kap 8 § 14 ” Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt.

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.”

Status

Ändringar såsom byte av fönster, dörrar och takmaterial har skett utan hänsyn till det kulturhistoriska värdet vilket har bidragit till att byggnadernas kulturhistoriska värde minskat. Anpassning av stationshuset till bostad har också gjort att delar av den ursprungliga interiören gått förlorad och tillbyggnaderna på banvaktsstugans södra sida inger ett ”ogenomtänkt, skräpig” intryck.

Kulturhistorisk värdering

Roslagsbanan med dess byggnader har höga mångfaceterade kulturhistoriska värden.

Samhällshistoriska värden

Roslagsbanan förändrade samhället där den drogs fram och nya samhällen växte upp där stationerna förlades. Banvakterna och banvaktstugor var under ett sekel en förutsättning för att kunna driva järnvägen. Placeringen av byggnaderna vid Molnby fungerade som en ständig påminnelse till banvakten om arbete och säkerligen också sin underliggande ställning till Molnby gård.

Miljöskapande värden

Molnby station, med banvaktstuga, väntkur, perrong och plåtstins har miljöskapande värden såsom en del av järnvägens kulturmiljö med uppbyggnad och funktion. Miljön som helhet är fortfarande oförändrad och autentisk.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Sällsynthet

Molnby banvaktstuga är den enda i sitt slag längs Roslagsbanan. Funktionen med banvaktstuga och väntsal förekommer inte någon annanstans längs med banan. Flera snarlika finns men med den skillnaden att man där tagit emot privat gods och sålt biljetter. Det tyder på att önskemålen från ägaren till Molnby följdes och att stationen när den byggdes var till främst för ägarfamiljen.

Identitetsvärde

Stationerna har alltid fungerat som en länk mellan landsbygd och stad och blivit mötesplatser för folk i bygden. Att ha "sin" station intakt inger fortfarande människor i bygden med känsla av trygghet och identitet. Nya bostadsområden utanför Vallentuna tätort växer fortfarande fram med Roslagsbanans stationer som utgångspunkt.

Arkitekturhistoriskt värde

Molnby station har blivit förvanskad och det arkitekturhistoriska värdet kan därför inte sägas vara intakt. För att byggnaderna ska återfå sitt arkitekturhistoriska värde krävs ett återställande av ursprunglig fasad. Med ursprunglig fasad i behåll var Molnby station en fin representant för det sena 1800-talets järnvägsarkitektur.

Antikvariska rekommendationer

Ur kulturhistorisk synpunkt är det viktigt att Molnby station får finnas kvar i sin helhet, med banvaktstuga, perrong och väntstuga intakta och oförvanskade.

Detaljer viktiga för byggnadernas autenticitet som utsmyckning, fönster och dörrar har förenklats eller utförts i olämpliga material och utseende som sänker byggnadernas kulturhistoriska värde. För att återge stationen sitt fulla värde behöver byggnaderna restaureras och återfå sina originaldetaljer. Dessa finns att se på flertalet äldre fotografier i kommunens bildarkiv.

Banvaktstugan fungerar bra som uthyrningsbostad men bör förses med föreskrifter för att säkerställa byggnadens kulturhistoriska värde och bevarande. Dessa föreskrifter bör tas fram i samarbete mellan SL och antikvarisk kompetens.

Om byggnaderna ska flyttas bör det ske till ett läge i direkt anslutning till stationsområdet. För att banvaktstugor ska behålla sitt sammanhang och därmed sitt kulturhistoriska värde behöver de ligga kvar intill spåret. En flytt av byggnaderna till en annan plats skulle medföra att det kulturhistoriska värdet i princip försvinner och kan därför inte anses meningsfull.

För att veta hur en restaurering bör göras krävs ytterligare utredning. Ett antikvariskt åtgärdsprogram med besiktning på plats, uppmätning av fasader och detaljer, färgsättningsförslag och redovisning av nya byggnadsdelar kostar ca 16 000 kr.

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN
186 39 VALLENTUNA
BESÖK: ALLÉGATAN 1-3
TFN: 08-587 850 00
KULTUR@VALLENTUNA.SE
WWW.VALLENTUNA.SE

Källor

Muntliga

Rolf Segelström, Lokförare Roslagsbanan

Kartor

Lantmäteriets hemsida, www.lantmateriet.se

Literatur

Roslagsbanan och bygden 1885-1985

Stockholms läns hembygdsförbund skriftserie nr 10

Täby hembygdsförening skriftserie nr 19

KULTUR

KULTURFÖRVALTNINGEN

186 39 VALLENTUNA

BESÖK: ALLÉGATAN 1-3

TFN: 08-587 850 00

KULTUR@VALLENTUNA.SE

WWW.VALLENTUNA.SE

**Vallemtuna
kommun**